

Editorial

ОТ РЕДАКЦИИ

Редакция бағаны

Dear readers!

This is the second special issue of the journal "Raptors Conservation". It contains the abstracts of the III International Conference "Eagles of the Palearctic: Study and Conservation", which is being held this time in Kazakhstan, a country that is important for the conservation of many species of large birds of prey, especially the Steppe Eagle (*Aquila nipalensis*) and the Imperial Eagle (*Aquila heliaca*). About 80% of the breeding population of the Steppe Eagle and half of all breeding Imperial Eagles in the world are concentrated in Kazakhstan, more than 90% of Greater Spotted Eagles (*Aquila [Clanga] clanga*) migrate through Kazakhstan, and a huge number of immature eagles and sea eagles, born from the Volga to the Yenisei, spend their summers in Kazakhstan. Even Indian species like the Pallas' Sea Eagle (*Haliaeetus leucoryphus*) and the Asian Tawny Eagle (*Aquila [rapax] vindhiana*) spend summer here, as proven by the latest research by tracking Indian birds tagged with GPS/GSM-trackers. The fate of many species of large birds of prey depends on how their conservation is carried out in Kazakhstan, and this understanding needs to be conveyed both to officials in Kazakhstan and to ordinary, especially novice, researchers. And a large International Conference bringing together the world's leading specialists of eagles can contribute to this. That is why Kazakhstan was chosen as the venue for the next conference "Eagles of the Palearctic: Study and Conservation".

The special issue with conference abstracts includes 113 abstracts by 235 scientists from 30 countries of the World. This material accumulates the latest knowledge on various modern research lines of different scientists in the field of understanding the biology, ecology and conservation of the most recognizable large birds of prey of our planet – eagles.

This Conference is perhaps the first event to bring together many specialists of eagles in person since the COVID-19 pandemic, which sent much of the world's population into forced isolation. The pandemic led to

a significant reduction in human activity on a global scale, creating an "anthropause" that provided an unprecedented opportunity to understand human impacts on nature by comparing the biology of different animal species before and after isolation. Lockdown measures have allowed scientists to separate the effects of direct human intervention in animal habitats at the local level from the effects of anthropogenic influence on the environment on a global scale. And eagles in this case are indicator species for studying the effects of "anthropause", as they are sensitive to environmental changes, including under the influence of multidirectional human activities, include many endangered species both locally and globally, include both sedentary species and long-distance migrants crossing many countries with different levels of anthropogenic influence. This will, of course, be discussed in reports and behind the scenes.

It is also worth noting that the COVID-19 pandemic has not bypassed the eagle research community. Some scientists departed this world and the trouble did not bypass Kazakhstan. Such famous Kazakhstani ornithologists passed away during the pandemic as *Oleg Belyalov*, *Evgeny Bragin*, and *Askar Isabekov*, who made a huge contribution to the development of bird watchers' websites not only in Kazakhstan, but also in most countries of the former USSR, which are actively used by professional ornithologists. After the pandemic, *Nikolai Berezovikov*, who published many articles on eagles in Kazakhstan, passed away. At the conference, participants will repeatedly recall these researchers and their contribution to the pool of knowledge about the birds of Kazakhstan.

As always, we hope that the collection of abstracts of the conference "Eagles of the Palearctic: Study and Conservation" will be useful not only for the participants, but also for scientists, postgraduates and students interested in the study and conservation of large birds of prey, who for some reason missed this event.

Regards and see you at the Conference,
Igor Karyakin, Editor-in-Chief

Дорогие читатели!

Перед вами второй специальный выпуск *журнала «Пернатые хищники и их охрана / Raptors Conservation»*. В нём опубликованы тезисы III Международной конференции «Орлы Палеарктики: изучение и охрана», которая в этот раз проводится в Казахстане, в стране, являющейся важной для сохранения многих видов крупных хищных птиц, особенно степного орла (*Aquila nipalensis*) и солнечного орла (орла-могильника) (*Aquila heliaca*). В Казахстане сосредоточено около 80% гнездовой популяции степного орла и половина всех гнездящихся в мире орлов-могильников, более 90% больших подорликов (*Aquila [Clanga] clanga*) мигрируют через Казахстан, и огромное количество неполовозрелых орлов и орланов, появившихся на свет на пространстве от Волги до Енисея, проводят лето в Казахстане. Летуют здесь даже такие индийские виды, как орлан-долгохвост (*Haliaeetus leucorhynchus*) и азиатский саванный орёл (*Aquila [rapax] vindhiana*), что доказано новейшими исследованиями путём прослеживания индийских птиц, помеченных GPS/GSM-трекерами. Судьба многих видов крупных хищных птиц зависит от того, как в Казахстане осуществляется их охрана, и это понимание необходимо донести как до чиновников Казахстана, так и до простых, особенно начинающих, исследователей. И большая Международная конференция, собирающая ведущих специалистов Мира по орлам, может способствовать этому. Именно поэтому Казахстан был выбран местом очередного проведения конференции «Орлы Палеарктики: изучение и охрана».

В спецвыпуск с тезисами конференции вошли 113 тезисов 235 учёных из 30 стран Мира. Этот материал аккумулирует новейшие знания по различным современным направлениям исследований разных учёных в сфере понимания биологии, экологии и охраны самых узнаваемых крупных хищных птиц нашей планеты – орлов.

Эта конференция является, пожалуй, первым мероприятием, на котором очно соберутся многие специалисты по орлам после пандемии COVID-19, отправившей большую часть населения Мира в вынужденную изоляцию. Пандемия привела к значительному сокращению активности человека

в глобальном масштабе, создав тем самым «антропопаузу», которая предоставила беспрецедентные возможности для понимания воздействия человека на природу путём сравнения биологии разных видов животных до и после изоляции. Карантинные меры позволили учёным отделить последствия прямого вмешательства человека в среду обитания животных на локальном уровне от последствий антропогенного влияния на окружающую среду в глобальном масштабе. И орлы в данном случае являются индикаторными видами для исследования эффектов «антропопаузы», так как они чувствительны к изменениям окружающей среды, в том числе и под воздействием направленной деятельности человека, включают многие виды, находящиеся под угрозой исчезновения как на местном, так и на глобальном уровне, включают как осёдлые виды, так и дальних мигрантов, пересекающих множество стран с разным уровнем антропогенного влияния. Об этом, конечно же, будет идти речь в докладах и в кулуарном общении.

Стоит также отметить, что пандемия COVID-19 не обошла стороной и сообщество исследователей орлов. Некоторые учёные покинули этот Мир, и беда не обошла стороной Казахстан. В пандемию не стало таких известных казахстанских орнитологов, как *Олега Белялова* и *Евгения Брагина*, скончался *Аскар Исабеков*, внёсший огромный вклад в развитие веб-сайтов наблюдателей птиц, которыми активно пользуются профессиональные орнитологи, не только в Казахстане, но и в большинстве стран бывшего СССР. После пандемии не стало *Николая Березовикова*, который опубликовал множество заметок об орлах в Казахстане. На конференции участники неоднократно будут вспоминать этих исследователей и их вклад в копилку знаний о птицах Казахстана.

Как всегда, надеемся, что сборник тезисов конференции «Орлы Палеарктики: изучение и охрана» будет полезен не только участникам, но и учёным, аспирантам и студентам, интересующимся вопросами изучения и охраны крупных хищных птиц, которые по каким-то причинам пропустили данное событие.

С уважением и до встречи на конференции,
Игорь Карякин, главный редактор

Құрметті оқырмандар!

«Қанатты жыртқыштар және оларды қорғау (Пернатые хищники и их охрана / Raptors Conservation)» журналының екінші арнайы шығарылымын ұсынамыз. Онда «Палеарктика қырандары: зерттеу және қорғау» III халықаралық конференциясының тезистері жарияланған, бұл жолы Қазақстанда, ірі жыртқыш құстардың көптеген түрлерін, әсіресе дала қыранын (*Aquila nipalensis*) және қарақұсты (*Aquila heliaca*) сақтау үшін маңызды елде өткізіледі. Қазақстанда дала қыранының өз салатын популяциясының 80%-ға жуығы және әлемдегі барлық өз салатын қарақұстың жартысы шоғырланған, шанқылдақ қыранының (*Aquila [Clanga] clanga*) 90% – дан астамы Қазақстан арқылы қоныс аударады және Еділден Енисейге дейінгі кеңістікте туылған жетілмеген қыран мен бүркіттердің үлкен саны жазды Қазақстанда өткізеді. Мұнда тіпті кезкүйріктің суббүркіт (*Haliaeetus leucoryphus*) және саванна бүркіті (*Aquila [rapax] vindhiana*) сияқты үнді түрлері ұшады, бұл GPS/GSM трекерлерімен белгіленген Үнді құстарын бақылау арқылы соңғы зерттеулермен дәлелденген. Ірі жыртқыш құстардың көптеген түрлерінің тағдыры оларды қорғаудың Қазақстанда қалай жүзеге асырылатынына байланысты және бұл түсінікті Қазақстан шенеуніктеріне де, қарапайым, әсіресе жанадан бастаған зерттеушілерге де жеткізу қажет. Бұған әлемнің жетекші қыран мамандарын жинайтын үлкен халықаралық конференция ықпал етуі мүмкін. Сондықтан Қазақстан «Палеарктика қырандары: зерттеу және қорғау» конференциясының кезекті өтетін орны болып таңдалды.

Конференция тезистері бар арнайы шығарылымға әлемнің 30 елінен 235 ғалымның 113 тезисі кірді. Бұл материал біздің планетамыздың ең танымал ірі жыртқыш құстары – қырандардың биологиясын, экологиясын және қорғалуын түсіну саласындағы әртүрлі ғалымдардың әртүрлі заманауи зерттеу бағыттары бойынша соңғы білімді жинақтайды.

Бұл конференция, мүмкін, әлем халқының көп бөлігін мәжбүрлі оқшаулауға жіберген COVID-19 пандемиясынан кейін көптеген бүркіт мамандары жиналатын алғашқы шара. Пандемия адам белсенділігінің жаһандық ауқымда айтарлықтай тө-

мендеуіне әкелді, осылайша оқшауланғанға дейін және одан кейінгі жануарлардың әртүрлі түрлерінің биологиясын салыстыру арқылы адамның табиғатқа әсерін түсінуге бұрын-соңды болмаған мүмкіндіктер беретін «антропопауза» жасады. Карантиндік шаралар ғалымдарға жергілікті деңгейде жануарлардың тіршілік ету ортасына адамның тікелей араласуының әсерін қоршаған ортаға антропогендік әсердің әсерінен жаһандық ауқымда бөлуге мүмкіндік берді. Бұл жағдайда бүркіттер «антропопаузаның» әсерін зерттеуге арналған индикаторлық түрлер болып табылады, өйткені олар қоршаған ортаның өзгеруіне сезімтал, соның ішінде адамның көп бағытты әрекетінің әсерінен жергілікті және жаһандық деңгейде жойылып кету қаупі төнген көптеген түрлерге отырықшы түрлер де, алыс түрлер де жатады, антропогендік әсердің әртүрлі деңгейлері бар көптеген елдерді кесіп өтетін мигранттар. Бұл, әрине, баяндамаларда және мәдени қарым-қатынаста талқыланатын болады.

Сондай-ақ, COVID-19 пандемиясы бүркіт зерттеушілерінің қауымдастығын да айналып өтпегенін атап өткен жөн. Кейбір ғалымдар бұл дүниені тастап кетті және бақытсыздық Қазақстанды айналып өтпеді. Пандемияға Олег Белялов пен Евгений Брагин сияқты танымал қазақстандық орнитологтар қатыспады, Асқар Исабеков қайтыс болды, ол тек Қазақстанда ғана емес, сонымен қатар кәсіби орнитологтар белсенді қолданатын бұрынғы КСРО елдерінің көпшілігінде құстарды бақылаушылардың веб-сайттарын дамытуға үлкен үлес қосты. Пандемиядан кейін Қазақстанда бүркіттер туралы көптеген жазбалар жариялаған Николай Березовиков қалған жоқ. Конференцияда қатысушылар осы зерттеушілерді және олардың Қазақстан құстары туралы білім қоржынына қосқан үлестерін бірнеше рет еске алады.

Әдеттегідей, «Палеарктика қырандары: зерттеу және қорғау» конференциясының тезистер жинағы қатысушыларға ғана емес, сонымен қатар қандай да бір себептермен осы оқиғаны жіберіп алған ірі жыртқыш құстарды зерттеу және қорғау мәселелеріне қызығушылық танытқан ғалымдарға, аспиранттарға және студенттерге де пайдалы болады деп үміттенеміз.

*Конференцияда кездескенше және құрметпен,
Игорь Карякин, бас редактор*